

Така запізнена реакція наразі не покращує умов для нашого приєднання до НАТО у якості повноправного члена. У 74-річній історії Альянсу ще не було прецедентів, коли би до нього приймали країни, які мають невирішені конфлікти з сусідами, а тим більше перебувають з ними у стані відкритої війни. Ось чому завдання, яке стоїть перед владою напередодні Вільнюського саміту цього року, належить до розряду надзвичайно складних. Максимально оптимістичний прогноз – сигнал про прийняття України до НАТО після закінчення війни з росією, а до того – пошук тимчасових гарантій безпеки поза межами Альянсу.

Література

1. Зленко А. М. «Дипломатія і політика. Україна і процесі динамічних геополітичних змін». Х. : Фоліо, 2021. 591 с.
2. Обороздатність України у ХХІ столітті: виклики, загрози та шляхи їх подолання. Матеріали парламентських слухань у ВР України 23 липня 2014 року. К. : Парламентське видавництво, 2014. 344 с.
3. Україна – НАТО: майбутнє в руках минулого. К.: Заповіт, 2004. 176 с.
4. Україна: 30 років на європейському шляху. Ю. Якименко та інші, Центр Разумкова, К. : Заповіт, 2021. 392 с.
5. Заявка на самоубийство: зачєм Україне НАТО? Г. К. Крючков, Д. В. Табачник, П. Н. Симоненко и др. К. : Довіра; Х. : Фоліо, 2009. 445 с.

УДК 504.05

В. Ніконенко.канд. філос. наук, проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

УРОКИ ЧОРНОБИЛЯ ТА ЇХ ЯДЕРНИЙ ВІДТІНОК

V. Nikonenko, Ph. D., Prof.

LESSONS OF CHERNOBYL AND THEIR NUCLEAR SHADE

Історики стверджують, що майже всі великі біди приходять вночі. Підтверджує це і те, що відбулося в ніч з 25 на 26 квітня 1986 року на Чорнобильській АЕС в результаті вибуху реактора четвертого блоку. Зловісна радіаційна хмара нависла над навколишньою територією Полісся, розпочавши процес поширення радіоактивного бруду по Україні та всьому світу.

Роботи по ліквідації наслідків ядерної катастрофи розпочалися відразу ж, хоча ще й не було достатньої інформації про її масштаби і про послідовність необхідних дій. Вже через добу в центрі уваги стали проблеми по евакуації людей із території в радіусі 30 км до станції, яку стали називати Зоною, а також масштабні роботи по дезактивації цієї території.

Актуальність і складність проблем переселення людей із радіоактивної території були зумовлені тим, що лише незначна частина населення виявила бажання і можливість розв'язувати житлове питання самостійно. Більшість же тих, хто проживав у місцях із підвищеними рівнями радіаційного забруднення, змушені були переселятись туди, де такого забруднення не було. Це вимагало вишукування наявний житлового фонду на чистих територіях або ж його будувати.

Найбільш розумно і гуманно діяли там, де надавали можливість переїздити на іншу територію і отримати житло в першу чергу молодим сім'ям. Інший же підхід був у ставленні до літніх людей і особливо до пенсіонерів та перестарілих оскільки, як показав час, переважна більшість таких людей поверталась з часом у рідні домівки або й навіть їх не покидала.

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

Що ж стосується тих населених пунктів, які не перебували в зоні безумовного переселення, ефективним було надання можливості вирішення питання про переселення місцевим органам влади та особистому вибору жителя. Саме так, наприклад, було прийнято рішення про відмову від переселення в моєму рідному селі (с. Селець Народицького району Житомирської області), хоча право на відселення на незабруднену територію це село отримало в перші ж дні після аварії.

Нерідко люди відмовлялися переїздити на іншу територію і в тих випадках, коли виявлялося, що рівень радіаційного забруднення території, куди мали переселяти жителів цього населеного пункту перевищував такий рівень, який був у місцях де вони проживали раніше.

Мали місце також випадки повернення на свої подвір'я як старими так і молодими людьми, просто тому що вони не змогли прижитись на нових місцях.

Своєрідною, хоч і не вагомою формою розв'язання чорнобильської житлової проблеми, стали "самосели", які вирішували її самостійно. З цією метою вони займали порожні квартири або будинки, господарі яких отримали в свій час нове житло по чорнобильській програмі. Значна частина таких "самоселів" осідала поблизу радіаційної зони і навіть в її межах. Нині у десятках сіл проживає вже декілька сотен сімей таких "самоселів". Місцеві органи влади та населення навколишніх сіл, як правило, із розумінням ставляться до таких сусідів і навіть допомагають їм вирішувати побутові та господарські проблеми. Різні причини привели цих людей до такого стилю життя і по різному можна ставитись до них, але вибирали його ці люди самі, реалізуючи свої потреби та інтереси.

Одночасно з відселенням людей на безпечні території необхідно було налагоджувати проживання населення на умовно "чистих" територіях. Саме в таких умовах опинилось більше мільйона людей України. Налагоджування це проводилось нерідко в умовах всіляких заборон і вимог з боку директивних органів щодо дотримання секретності при визначенні рівня ураженості персоналу ліквідаторів, та інших категорій населення і занижуванні показників рівня радіації.

Лише з часом вдалося все-таки провести комплексні обстеження радіаційної ситуації в населених пунктах, на природі та угіддях, що було необхідною умовою їх паспортизації. Люди в селах перестали виконувати абсурдні вимоги про миття дров, виносу попелу і закопуванню його по периметру обійстя, заміну парканів на такі, що затримують пил і радіацію. В багатьох населених пунктах лише з часом вдалося виконати в повній мірі вимоги про покриття асфальтом вулиць і подвір'я, постійних майданчиків для сільськогосподарських робіт, а також газифікацію сіл, створенню іншої необхідної інфраструктури.

І все-таки високий рівень радіаційного забруднення в "чистих" селах часто перевищував допустиму норму в 30 і 50 разів, що, звичайно, негативно впливало на здоров'я людей. Так, зокрема, у багатьох дорослих і дітей було виявлено зростання захворюваності гіперплазії щитової залози, органів дихання, анемію, збільшення лімфовузлів, загострення інших хронічних захворювань. Було зафіксовано зростання випадків народження у тварин (ВРХ, свиней, коней та ін.) потомства з певними аномаліями, мутантів. Проте, як виявилось пізніше, не всі ці випадки були пов'язані із впливом радіації, оскільки таке фіксувались і раніше. Зрештою, час і зусилля по зниженню рівня радіоактивності дали позитивні результати, які були визнані навіть зарубіжними вченими (Японія, США та ін.)

Згадуючи в квітневі дні кожного року дату Чорнобильської трагедії, наше суспільство та люди інших країн висловлюють вдячність тим, хто взяв на себе весь тягар ліквідації наслідків ще небаченої техногенної катастрофи. Це були ліквідатори,

медики, військові, поліція та інші категорії рятувальників, різних напрямів, самовіддана праця яких не повинна забутись.

Проте, на жаль, важко зрозуміти і виправдати нинішнє становище багатьох ліквідаторів, яким так і не надано гарантованого державою житла, якого при такому зволіканні багато ліквідаторів можуть і не дочекатись цього житла. Це ж стосується і передбаченої законом допомоги на оздоровлення та виплат багаторічної затримки пенсій і інших виплат, що змушує людей звертатися в суди та подавати апеляції до Верховного Суду.

Адекватне усвідомлення Чорнобильської трагедії неможливе без розуміння того, що ж реально сталося в квітні 1986 р., і того, що могло б статись, якби не вдалося тоді приборкати потенційну небезпеку ще не баченої біди планетарного масштабу. Адже хоча більшість вчених та інженерів сходилися в тому, що ймовірність такого співпадіння причин аварії, яке мало місце в ЧАЕС, дорівнювала одному випадку на мільйон років, проте випадок цей стався. Навіть за нинішнім рівнем надійності в атомній енергетиці ймовірність аварій дуже висока і навіть мала аварія може розростись у велику і навіть у світову катастрофу.

Все це вимагає постійного і посиленого контролю за станом безпеки на атомних електростанціях. Світова громадськість дуже стурбована тим, що відбувається нині на Запорізькій АЕС, де, як відкрито визнали російські окупанти, заміновані всі важливі об'єкти, що створило небезпеку для ядерних реакторів.

Небезпеку створюють також проблеми утилізації і використання радіоактивних відходів. Немає жодного енергоносія, використання якого хоча б наближено залишало стільки відходів, скільки дає ядерна енергія, і немає таких відходів, які за рівнем своєї небезпеки хоча б віддалено нагадувало продукти розщеплення. Гора радіоактивного сміття росте на кожному етапі виробничого процесу на АЕС.

Якщо ставлення до проблем радіоактивних відходів буде адекватним небезпеці, а також адекватним до забезпечення їх перевезень і місць зберігання, то ядерна енергія перетвориться на найдорожчу із усіх існуючих. Дешевою ядерна енергія буде тільки до тих пір, доки безпека стоятиме на другому місці. Саме тому розвинені країни не і хоронять, і не зберігають ядерні відходи у себе, а намагаються робити це чи далі від себе в інших країнах.

Література

1. М. Заверуха. Люди чекають на гроші від 2011 року. *Експрес*. 2023, №10-12. С. 12

УДК 37.035 «364»

О. Радченко, канд. пед. наук, доц.; С. Вихор канд. пед. наук, доц.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна

Я. А. КОМЕНСЬКИЙ – СУЧАСНІСТЬ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ В УМОВАХ ВІЙНИ

O. Radchenko, Ph.D., Assoc. Prof.; S. Vykhor, Ph.D., Assoc. Prof.

YA. A. COMENIUS – MODERNITY: HISTORICAL PARALLELS IN WAR CONDITIONS

Україна вже більше року перебуває в активних воєнних діях, упродовж практично усього воєнного стану, освітня система функціонує. Варто зазначити, що автономія закладів освіти різних рівнів забезпечує можливість гнучко реагувати на виклики часу. Впроваджена та удосконалена за період пандемії дистанційна форма навчання дозволяє достатньо ефективно реалізовувати освітній процес. Однак, постає закономірне питання, чи можливо мінімізувати воєнні виклики, які постали перед закладами освіти.